

Prof. dr hab. Krzysztof Szewior
Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Warszawski
w/m

**Recenzja pracy doktorskiej mgr Pauliny Koziół-Bajdel
„Polityka arktyczna Unii Europejskiej”**

1. Recenzja sporządzona na prośbę Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu.
2. Praca doktorska mgr Pauliny Koziół-Bajdel ma stanowić podstawę w postępowaniu w przewodzie doktorskim na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego.
3. Promotorem pracy doktorskiej jest dr hab. Krzysztof Kociubiński prof. UW, natomiast promotorem pomocniczym dr Anna Umińska-Woroniecka.

Praca doktorska

Tytuł pracy i jej tematyka

Tytuł „**Polityka arktyczna Unii Europejskiej**” sformułowany został poprawnie pod względem merytorycznym i stylistycznym. Zachodzi zgodność pomiędzy nim, a strukturą i treścią pracy, która nie wskazuje podobieństw do pozycji dostępnych na rynku wydawniczym i pod tym względem ma oryginalny charakter. Tytuł, a zatem i praca, odnosząc się do problematyki polityki arktycznej, nawiązuje do dyscyplin wiedzy w dwóch aspektach, gdyż dot. polityki (sektorowej i publicznej), a także do instytucji Unii Europejskiej. Tym samym można uznać za spełniony wymóg mieszczący się swym zakresem w obszarze promocji. Od strony językowej tytuł dysertacji jest nad wyraz krótki, ale jednocześnie precyzyjny i w tej postaci uzasadniony - wskazuje on obszar analiz zarówno od strony przedmiotowej, jak i podmiotowej. Tytuł pracy i jej zakres znajdują swe potwierdzenie w strukturze i zaproponowanych w niej zagadnieniach, tj.: w określeniu zakresu badań, zdefiniowaniu polityki i czym ona jest strukturach UE, a także jak jest tam tworzona. Struktura pracy odnosi się również do tego, czym jest i w czym wyraża się zainteresowanie Unii Europejskiej obszarem arktycznym, a też, jaki w tej materii jest jej dorobek prawny i stan faktyczny (polityka UE wobec regionu w formule bi- i multilateralizmu). Ostatnie aspekty pracy odnoszą się do wyzwań i zagrożeń związanych a Arktyką, a dotyczących zmian klimatycznych, transportu i żeglugi, surowców i złóż mineralnych oraz problematyki regionalnego bezpieczeństwa. Przytaczane powyżej zakresy analiz należy uznać za uzasadnione i merytorycznie ze sobą powiązane, wyznaczają tematykę w sposób jednoznaczny i zrozumiały. Tekst zawiera aspekt historyczno-politologiczny zmiennie w poszczególnych swych częściach. Przedmiot badań ma wymiar i zastosowanie krajowe i unijne, odnosi się do trendów i procesów międzynarodowych/globalnych zachodzących w sferze klimatycznej, społecznej,

ekonomicznej, do zmiany modelu relacji międzynarodowych oraz międzyorganizacyjnych skupionych na regionie Arktyki. W związku z tym można uznać, że podjęty projekt w sferze intelektualnej ma ponadnarodowe i europejskie odniesienie. Jednocześnie bezpośrednio koreluje do lokalnych i narodowych polityk zagranicznych i sektorowych.

Ramy czasowe wyznaczone badaniu mieszczą się we współczesności, mają swe podłoże w wydarzeniach przyrodniczo-klimatycznych oraz społeczno – ekonomicznych ostatnich dekad. Dysertacja aspiruje do bycia aktualną z uwagi na stan wykorzystanej literatury i przepisów prawa, analiz instytucji i wywiadów. Autorka prognozuje i określa czynniki rozwoju i modelu zagospodarowania Arktyki na najbliższe lata, co należy uznać za dodatkowy Jej własny „prognostyczny wkład”.

Reasumując, tytuł pracy doktorskiej wyznacza zakres badań, wydaje się on należycie skorelowany ze strukturą pracy. Ponadto sam tytuł i treść pracy pozwalają orzec, że jest ona osadzona na szeregu (sub-)dyscyplin naukowych z obszaru nauk społecznych. Kompetencje Autorki w tym zakresie stanowią gwarant realizacji pomysłu.

Struktura pracy

Pracę osadzono na pięciu (5) merytorycznych rozdziałach, na wprowadzeniu i zakończeniu. Dodatkowo obejmuje ona spis rysunków i wykresów, bibliografię oraz aneks, wykaz skrótów. Zaproponowana struktura jest specyficzna dla nauk społecznych w Polsce, prezentuje podejście problemowe. Klasycznie Autorka zaczyna od wprowadzenia, by przejść do zagadnień definicyjnych (R. 1), które obejmują takie pojęcia jak: Arktyka w różnych ujęciach i podejściach badawczych, polityka – czym jest „jako taka” i w UE. **Rozdział pierwszy** odnosi się problematyki tworzenia polityki arktycznej w UE w ramach wielopoziomowości zarządzania. W **rozdziale nr 2** prezentowane są początki zainteresowań przez UE kwestiami arktycznymi, ale też wypracowany dorobek prawny i aktualna agenda polityczna zawarta w kluczowych dokumentach unijnych instytucji. Te kwestie stanowią uzasadnienie wprowadzenie do polityk szczegółowych (jeśli nawet wybranych), UE jako instytucji względem (kwestii) Arktyki. W kolejnej części dysertacji (**Rozdział nr 3**) Doktorantka podejmuje problemy, jak: polityka morska i zarządzanie oceanami, polityka rybołówstwa, polityka wobec fauny i flory oraz względem rdzennej ludności tychże obszarów. Jako bezpośrednią kontynuację podejścia przedmiotowego należy uznać kolejny **rozdział (nr 4)** z jego analizą relacji bilateralnych (np. w Norwegię, Kanadę, Islandię, Rosję), a także z wybranymi instytucjami międzynarodowymi o statusie regionalnym czy w końcu na forum naukowym. **Rozdział piąty** można potraktować jako – z jednej strony – podsumowanie wcześniejszych analiz, zaś z drugiej jako komponent prognostyczny, który uwzględnia inny zestaw czynników (np. klimatycznego rozwoju żeglugi i transportu nowymi szlakami, problematykę złóż mineralnych) w końcu zagadnienia dziś uchodzące za kluczowe – bezpieczeństwo Arktyki i inne z nią powiązane.

Liczbę i strukturę pracy należy uznać za spełniające wymogi zakresu badań i dyscypliny. Pomiędzy rozdziałami widoczny jest związek przyczynowo-skutkowy i wzajemnego uzupełniania się. Autorka zaczyna od kwestii ogólnych i metodologicznych, by następnie skupić się na zagadnieniach natury historycznej, prawnej, politologicznej, instytucjonalnej, polityk sektorowych, relacji międzynarodowych i o takim znaczeniu. Rozmiar rozdziałów jest zbliżony/mieszczący się w dobrej praktyce. Każdy z nich ma wyodrębnioną strukturę

wewnętrzną pierwszego i kolejnego rzędu. Treść rozdziałów jest rozlokowana właściwie, podobnie jak i podrozdziałów. Struktura rozdziałów jest czytelna i jednoznacznie informuje o swej zawartości. Elementy pomocnicze zostały ułożone poprawnie, są uzasadnione względem zawartości treści.

Reasumując, należy uznać przyjętą strukturę pracy za właściwą, gdyż zawiera ona wymagane elementy. Została opracowana zarówno chronologicznie, jak i problemowo. Kolejne części pozwalają rozwijać narrację oraz udzielać odpowiedzi na problemy badawcze. Widoczne są komponenty: teoretyczny, historyczny, analizy prawnej, wiązanie problematyki społecznej z politologiczną i ekonomiczną. Wielkość rozdziałów jest właściwa, a proporcje pomiędzy nimi zachowane. Tytuły rozdziałów i ich części napisane poprawnym językiem polskim i naukowym. Zgłoszone uwagi należy potraktować jako czytelnicze sugestie do rozważenia przed ewentualną publikacją.

Podejście badawcze i metody

Zainteresowania Doktorantki Arktyką wynikają ze zmian klimatycznych, co czyni analizowany region społeczno-ekonomicznie dostępnym oraz atrakcyjnym poznawczo. Ciekawość naukowa i poniekąd polityczna jest ponadto związana z tym, że szereg kwestii nie jest uregulowanych, a część z nich wcześniej po prostu nie występowała. Zainteresowanie Unii Europejskiej obszarem Arktyki wiąże się z integracją państw skandynawskich z ich arktycznymi terytoriami i z UE. Jak wskazuje Doktorantka, to Finlandii można zawdzięczać proces instytucjonalizacji relacji i przenoszenie do Arktyki unijnych standardów polityki (rozwoju zrównoważonego), a w konsekwencji włączenie działalności eksperckiej i dyplomacji naukowej. Wiąże się to z rozwojem polityki arktycznej, którą Autorka rozumie jako wszelkie ... działania UE.

Problem badawczy sytuuje pracę w nauce o polityce, w szczególności w obszarze polityki europejskiej i publicznej. De facto w pracy można wyodrębnić dwa filary analiz: politologiczne (instytucjonalne i administracyjno-prawne), europejskie (polityk sektorowych i relacji zewnętrznych UE).

W pracy wykorzystano metody właściwe dla nauk społecznych, a w ich ramach dyscyplin politologiczno-prawnych, historycznych i socjologicznych.

Analiza prowadzona na poziomie unijnym poszerza ogląd oraz powinna pomóc racjonalizować wnioski, optymalizować rekomendacje dla przedstawicieli praktyki zawodowej, agencji rządowych i instytucji unijnych.

Celem doktoratu jest prezentacja działań UE i ujęcie ich w spójne ramy, które integrują dokumenty, działalność, diagnozę.

Założenia badawcze

Zgodnie z poprawnością metodologiczną, założenia badawcze sformułowano w początkowych partiach pracy. **Wstęp pracy** jest rozbudowany, zawiera istotę problemu, przedmiot badań, ramy czasowe, cele pracy, hipotezy badawcze wraz z pytaniami, analizę struktury pracy i metody badawcze, omówienie literatury przedmiotu.

Doktorantka sformułowała dwie tezy stanowiące, iż działalność UE w obszarze polityki arktycznej jest strategicznie pożądana z uwagi na aspekty społeczne, gospodarcze i

bezpieczeństwa. Ta teza jest bardzo dobrze wyartykułowana, z pewnością silniej niż teza druga, którą zaprezentowano jako cel odnoszący się do współpracy UE z instytucjami zewnętrznymi dla wypracowania ram amortyzujących arktyczne zagrożenia.

Hipotezy pracy stanowią, iż:

- zaangażowanie UE w Arktykę wpływa na ograniczenie skutków zmian klimatycznych w Arktyce (w państwach północnych);
- działania UE wobec Arktyki pozytywnie wpływają na faunę i florę;
- działalność UE ogranicza zapędy konkurencji i rywalizacji państw w Arktyce,

a ponieważ z uwagi na dotychczasowe działania UE, pozwala jej (tj. UE), zająć dogodną pozycję w kwestiach zagospodarowania i wykorzystania regionu przez państwa sąsiadujące.

Pytania badawcze (x4) sprowadzają się do szukania odpowiedzi czy działalność UE w regionie arktycznym przyczyni się do utrzymania stanu regionalnego pokoju, uspołnionego rozumienia i regulacji, poznania form unijnego zaangażowania względem ludności oraz przyrody ożywionej Arktyki oraz czy i jako działalność arktyczna UE oddziałuje na zmiany klimatyczne w regionie.

Autorka odwołuje się do teorii dot. zarządzania wielopoziomowego i jest to teoria wiodąca. Także do tej teorii odnosi się sama UE i jej działania.

Metody badawcze

Praca mieści się w nauce o polityce, obejmuje zakresem sfery: państw i jego działań, polityk publicznych. Dysertacja jest osadzona w politologii, w administrowaniu i/lub zarządzaniu publicznym/sektorowym z uwagi na zagadnienia: polityki zewnętrznej instytucji UE, polityk sektorowych państw narodowych, władzy i zakresów kompetencji/wpływów, reagowania i zarządzania w modelu rozwoju zrównoważonego.

Autorka słusznie stosuje zróżnicowane metody badawcze przyporządkowując je do konkretnych zadań i części dysertacji. Wydaje się, iż udało się zachować deklarowany holizm poznawczy, że wyraża się on nie tylko w skatalogowaniu czynników istotnych dla opisu badanego zjawiska. Opowiedziała się za metodami typu: systemowego, instytucjonalno-prawnego, historycznego, za metodą ilościową i jakościową.

Praca ma mieć charakter interdyscyplinarny obejmując aspekty społeczno-gospodarcze, geograficzne i prawne.

Jak wskazuje Doktorantka, istotnym czynnikiem w całościowym procesie poznawczym i rozwoju intelektualnego, było uczestniczenie w szkole letniej w Svalbardzie w 2022 r., a za jej pośrednictwem w tematycznych wykładach. Pozwoliło to także na nawiązanie kontaktów i budowanie własnej sieci naukowo-badawczej.

Reasumując należy stwierdzić, iż metoda badawcza jest uznaną w nauce o polityce i politykach publicznych oraz europeistyce, wynika z charakteru badanego przedmiotu, wiąże się ze specyfiką źródeł. Okazała się skuteczna w praktyce badawczej.

Sposób prezentacji zagadnienia i przeprowadzenia procedury badawczej

Autorka w prezentacji zagadnienia zachowała porządek problemowy i chronologiczny. W **rozdziale nr 1.**, który dotyczy definiowania polityki arktycznej, Doktorantka wyjaśnia: pojęcia, genezę eksploracji w różnych wiekach i posiłkuje się analizą map, doświadczeń

polarników z Kanady, USA, UK, Skandynawii, kampanii badawczych. Tak rozwinęła się teoria sektorów, Arktyka Śródlądowa, Arktyka Śródziemnomorska. Po tych ogólnych rozważaniach Doktorantka definiuje Arktykę od stron: prawnej, politologicznej i społecznej. Zasadnie podkreśla fakt, że Arktyka jest niejednorodna, że najpierw podlegała jurydyzacji (UNCLOVS), a następnie instytucjonalizacji (np. Rada Arktyczna), by później przejść do fazy bycia przedmiotem analiz: AMAP; AHDR, CAFF). Pokłosiem ich działania było rozmycie definicyjne, albowiem każda z ww. instytucji posiadała odmienne punkty odniesienia.

W części dot. wyjaśniania rozumienia kluczowych kategorii politologicznych, w opinii recenzenta, zbędne jest sięganie w tak rozbudowanym stopniu, do nazwisk ze starożytności czy wieków późniejszych. Być może – z uwagi na temat dysertacji – rozsądniejsza byłaby ich synteza i wyprowadzenie z niej kluczowych elementów, kategoryzacji pojęć, np. *politics* od *policy* i przejście do *polityk publicznych*. Doktorantka zapoznaje Czytelnika z kategorią *polity* którą, jak można założyć, rozumie jako społeczeństwo/państwo, jako jednostkę polityczną, jako aktorów politycznych, instytucje polityczne i polityczną strukturę. Treść tekstu pozwala przyjąć, że UE to *polity* w postaci terytorialnego zróżnicowania i wypracowanego modelu wielopoziomowego zarządzania. W tym kontekście UE jest *polity* z licznymi instytucjami, aktorami i kreowaną polityką. Później Doktorantka przechodzi do wielopoziomowości zarządzania i w tym kontekście przywołuje polskie nazwiska w sposób zasadny. Kolejnym krokiem jest (nowe) zarządzanie publiczne, co bardzo ładnie uwypukla się w kontekście studiów europejskich, zarządzania europejskiego i eksperymentalnego. Ta część analiz posłużyła m.in. do analizy dokumentów unijnych (np. Biała Księga), działań instytucji (Komitet Regionów). Autorka pisze, że UE wykorzystuje wielopoziomowe zarządzanie do realizacji swoich celów/polityk dla „ogarnięcia” swoich obszarów działania.

Doktorantka zasadnie podkreśla, że proces tworzenia polityk UE cechuje etapowość i sieciowość, włączanie w proces negocjacyjny i decyzyjny licznych instytucji (np. Komisji Europejskiej), aktywność poprzez Białe Księgi. Działania tego typu przekładają się na specyfikę polityk UE (patrz szerzej: Łowicki, Hix), na jej kluczową funkcję polegającą na integrowaniu polityk wertykalnie i horyzontalnie w obrębie UE. Upublicznienie i przypisanie problematyce arktycznej wymiaru globalnego i obywatelskiego mieści się w strategii działania UE, ale jednocześnie wyraża bardziej kontynentalne działanie w duchu europeizacji.

W rozdziale nr 2 Historyczny rozwój i przyczyny... analizuje się źródła zainteresowania UE Arktyką, stąd tamtejsze zagadnienia: geografia, gospodarka, geopolityka i oddziaływanie na sprawy globalne, w tym na klimat. Swoje stanowisko UE wyrażała wielokrotnie w licznych komunikatach i podejmowanych inicjatywach oznaczających zwrócenie się UE na północ i wykreowanie Wymiaru Północy UE. W tych fragmentach dysertacji Autorka pokazuje, jak UE wiąże Wymiar Północy z innymi swymi instrumentami (np. Interreg, Tempus, Phare). Cechą programów unijnych jest ich dynamiczny charakter i poszerzanie zakresu przedmiotowego i podmiotowego. Wraz z tym podejściem zmieniała się taktyka realizacji wielo- i dwustronnych porozumień, co można traktować jako rodzaj instrumentalizacji polityki poprzez struktury i narzędzia wielopoziomowej współpracy. Te aspekty zmian Doktorantka dostrzega analizując dokumentację polityki arktycznej UE, gdzie zwraca uwagę na inicjatywy natury finansowej, zmiany zakresu i oferty inicjatyw, powoływanie nowych gremiów, debatę publiczną i polityczną. Suma tych kroków – zgodnie z logiką nowego publicznego zarządzania – pozwoliła na zintegrowanie polityki arktycznej UE. Jej walorem było skojarzenie z

problematyką i kwestiami globalnymi UE odnoszącymi się do: spraw/relacji zewnętrznych, bezpieczeństwa. Doktorantka bardzo udanie wykazała korelację pomiędzy zmianą polityki UE i treścią dokumentów unijnych, które jednoznacznie dowodzą wzrostu zainteresowania sprawami Arktyki i jednocześnie forsowanego modelu zarządzania – wielopoziomowego i wielostronnego. Towarzysząca temu aktywność UE została dostrzeżona przez Doktorantkę, kiedy zwraca uwagę na instytucjonalne konsultacje, na modyfikację priorytetów i wartości: ludzie i środowisko, klimat i oddziaływanie na Arktykę, promowanie nauki i badań arktycznych. Doktorantka dostrzega jednocześnie, że zrealizowane już *kroki* kreują kolejne, bowiem taka jest natura zmian społecznych i ich zorganizowania (HERA), zwraca przy tym uwagę, że o ile kolejne dokumenty nie muszą dowodzić jakościowej zmiany, to przynajmniej potwierdzały i wzmacniały obecność UE w regionie Arktyki. Zresztą aktywność UE na tym polu ma długą historię, a jej upływ czasu pozwolił na budowanie zintegrowanej polityki morskiej, którą – szczególnie obecnie – osadza się na osiągnięciach nauki. Doktorantka słusznie zwraca uwagę, iż mamy tutaj do czynienia z kolejnymi fazami budowania nowocześnie prowadzonej polityki publicznej, tzn. od definiowania przestrzeni i zakresu polityki morskiej, poprzez treść dokumentów, konsultacje obejmujące bogate zasoby i złoża naturalne – do realizacji, rozwoju uregulowań, wypracowywania nowego modelu zarządzania światem (SDG,s). Doktorantka wykazała, że UE podpisując umowy dwu- i wielostronne uwzględnia te międzynarodowe standardy, ale jednocześnie są zakresy wymagające dalszego wsparcia instytucjonalnego (WTO) czy koncepcyjnego (rozwój unijnych strategii poszczególnych branż i narodowości). Zasadnie wykazano słabość zintegrowania działań wobec ludności Arktyki, a rozproszenie inicjatyw jest pokłosiem przynależności regionalnych grup/społeczności do różnych cywilizacyjnie i prawnie państw.

Rozdział nr 4 pt. *Współpraca arktyczna*... obejmuje analizę relacji UE z kilkoma państwami, są nimi: Grenlandia, Norwegia, Islandia, Kanada, USA, Rosja. Treść rozdziału w sposób syntetyczny pokazuje przesłanki współpracy i utrudnienia wynikające z odmiennych interesów ekonomicznych (Norwegia, Kanada), odmienności kulturowych (np. z Grenlandią), statusów politycznych i instytucjonalnych poszczególnych krajów. Jednocześnie Doktorantka wskazuje na zmienność tychże relacji pod wpływem wzajemnego poznawania się, zmian klimatycznych wymuszających konieczność aktywności (np. z Danią, Norwegią). Z analizy wynika, że kraje europejskie będące poza UE starają się zachować niezależność, ale jednocześnie funkcjonować w unijnych/europejskich strategicznych ramach. Atutem UE jest zróżnicowana wewnętrznie aktywność wyrażająca się wielopłaszczyznowością działań: rady, umowy, wspólne projekty i badania naukowe (np. Irlandia). Praca dowodzi, jak zmiany klimatyczne potrafią definiować interesy ekonomiczne i strategiczne (USA), a także, jak można nadać im nowe formy relacji (Rada Arktyczna, badania naukowe). Z kolei przykład Rosji – szczególnie w ostatnim okresie – ujawnia zależności powiązań międzynarodowych.

Atutem tego rozdziału jest zwrócenie uwagi na rozwój współpracy za pomocą celowych instytucji/forów: Rada Arktyczna, Arktyczna Rada Morza Barentsa, Rada Nordycka i Nordycka Rada Ministrów. Ten fragment nawiązuje do początkowych rozważań odnoszących się do instytucjonalizacji, wielopoziomowości i kooperacyjnego modelu zarządzania sprawami publicznymi UE. Za ich pomocą wykazano całą gamę instrumentów działania i oddziaływania polityczno-eksperymentalnego (misje i grupy robocze, inicjatywy, instrumenty finansowe, programy robocze, publikacje). Odrębną kategorią oddziaływania jest dyplomacja naukowa, wprowadzie

towarzyszy ona problematyce arktycznej od niedawna, ale w ostatnim okresie zyskuje ona na znaczeniu, szczególnie, że wiąże się ją z projektami (np. ARICE, PolarNet).

W ocenie **rozdziału nr 5** należy wskazać uwzględnienie przez mgr Paulinę Kozioł-Bajdel kolejnych wyzwań klimatycznych, które bez wątpienia nadadzą Arktyce dodatkowego znaczenia. Widać to zdecydowanie w UE w zakresie zmiany nastawienia i w przyspieszeniu kolejnych inicjatyw w ramach zielonej transformacji. Skala wskazanych przez Doktorantkę wyzwań: temperatura, poziom wód, surowce (krytyczne) i złoża naturalne, emisja odpadów sadzy i metanu, szlaki żeglowne, zmiany przepisów prawa dowodzą wzrostu znaczenia regionu dla gospodarek państw regionu, a pośrednio – całego kraju. Z konieczności będą pojawiać się nowe płaszczyzny napięć (UE i USA, Rosja, kraje nie zrzeszone), mające swój wymiar nie tylko ekonomiczny, ale i społeczny, bezpieczeństwa militarnego.

Jedną z kluczowych części dysertacji miały być badania ankietowe trzech grup docelowych, które niestety z uwagi na nikłą responsywność (1%) zostały zamienione na wywiady (x 3 z ośmiu poproszonych). Autorka wskazuje na motywy takiej zmiany i wydają się one i uzasadnione i przekonujące. Dobrze się stało, że wykorzystano nawet te nieliczne udzielone odpowiedzi na zapytanie ankietowe, gdyż mogły posłużyć ukierunkowaniu wywiadów. Także i w tym przypadku Doktorantka spotkała się „*ze ścianą milczenia i brakiem reakcji*”. Dlatego tym bardziej cenne są uzyskane wyniki, gdyż pokazują one poprzez swą zbieżność korelację z działaniami UE i jednocześnie zarysowują nowe pola potrzeb (ludność autochtoniczna; integrowanie NGO,s; rozwijanie polityki bezpieczeństwa na rzecz regionu arktycznego czy niebieskiej ekonomii).

Walorem pracy jest aspekt ocenny poprzez rekomendowanie kontynuacji działania w formie dialogu środowiskowego i modelu zrównoważonego, wpływanie na pokój i bezpieczeństwo w Arktyce. Doktorantka widzi fakt dojrzewania stanowiska UE i innych państw (USA) w kwestiach Arktyki, co wyraża się m.in. poprzez model zrównoważonego rozwoju i jego powiązania z celami milenijnymi, oddziaływanie i ochronę ludności autochtonicznej. UE w kwestiach Arktyki wdraża kontynentalny model zarządzania – wielopoziomowość, transparentność, kojarzenie interesów interesariuszy, soft power i dyplomacja naukowa.

Warsztat pisarski

Praca, wraz z przyjętą koncepcją narracji, dowodzi opanowania rzemiosła pisarskiego. Klarowny język przekazu udało się połączyć z wiernością źródłom i ich lingwistyczną właściwością. Autorka stosuje poprawną formę przypisów przy cytowaniu pierwszym i w formach skróconych. Przypis dolny spełnia funkcję dokumentacyjną, polemiczną i poszerzającą przekaz. Bibliografia sporządzona poprawnie według przyjętego własnego schematu.

Szata graficzna

Praca zawiera tekst, wykresy, tabele, rysunki. Ich dobór jest poprawny, wspomagają odbiór treści. Rozmieszczenie treści na stronach jest właściwe, zachowane są proporcje pomiędzy tekstem, a przypisami. Schludny obraz pracy pomaga przyswajać treść.

Baza źródłowa i literatura przedmiotu

Bibliografia obejmuje szereg pozycji pogrupowanych w kilku kategoriach: akty prawne/dokumenty; akty prawne i dokumenty internetowe; analizy i raporty; literatura przedmiotu; publikacje za pomocą Perlego; artykuły oraz źródła internetowe, inne pozycje (do p. 571). Ponadto praca obejmuje w postaci aneksu zapis wywiadu.

Literatura jest wystarczająca względem podjętego tematu badawczego. Wykorzystane w pracy źródła zostały właściwie wyselekcjonowane i zebrane. Dokumentują dorobek najważniejszych ośrodków naukowych i akademickich oraz wybranych naukowców. Literatura obejmuje publikacje polsko- i obcojęzyczne, reprezentuje nauki humanistyczne i społeczne. Jest ona zróżnicowana względem autorów, tematów, roku wydania, języka i kraju pochodzenia.

Wykaz skrótów obejmuje kilkadziesiąt instytucji, są one głównie ułożone w porządku alfabetycznym wg skrótów. Rozwinięcie skrótów jest wyłącznie w języku polskim, a powinno być też w języku oryginalnym. W obecnej sytuacji skrót nie pokrywa się z jego rozwinięciem.

Znaczenie pracy dla dorobku polskiej politologii i polityk publicznych

Praca przedstawia wartość naukową wynikającą z podjętego tematu oraz zakresu analizy: studia na źródłach, na bogatej gamie dokumentów, na obszernej i zróżnicowanej literaturze, na własnych badaniach empirycznych odnoszących się do problematyki globalnej, międzynarodowej i europejskiej, do działań instytucji międzynarodowych oraz relacji bi- i multilateralnych.

Dysertacja przyczynia się do rozwoju polskich studiów europejskich, regionalnych i skandynawskich poprzez zasilanie jej funkcji opisowej, wyjaśniającej, porządkującej. Wartość publikacji wynika z kilku czynników: po pierwsze angażuje się w temat ważny i aktualny, stale zyskujący na znaczeniu, istotny w środowisku lokalnym Arktyki, ale i Europy/UE. Autorka formułuje wnioski i rekomendacje (choć w mniejszym stopniu) mogące doskonalić polityki sektorowe UE oraz zarządzanie przestrzenią arktyczną.

Praca stanowi podsumowanie dotychczasowych badań i wymiany poglądów w tym zakresie i jednocześnie tworzy grunt do dalszych dociekań w Polsce oraz w szerszym środowisku. Szczególnie wyniki ustaleń powinny być przydatne decydentom unijnym i państw realizujących politykę arktyczną i w co wierzę, pomóc przełamać opór zagranicznych/zachodnich ośrodków naukowych i decydenckich w (za)angażowaniu się polskich naukowców w dyskurs publiczny i naukowy.

Ocena pracy

Praca potwierdziła tezy nt. odpowiedzialnej polityki UE, a i hipotezy zweryfikowano pozytywnie na korzyść UE. Cel badawczy został osiągnięty, praca wykazuje, że UE prowadzi kompleksową politykę arktyczną, potwierdzają to jej dokumenty, działania i kreowane instytucje oraz rozwiązania. Jako zalecenie o charakterze rekomendacji względem badanych instytucji Doktorantka wskazuje na potrzebę kontynuacji polityki UE.

Autorka osiągnęła cel badawczy, pytania zostały poddane weryfikacji i udzielono na nie odpowiedzi. Proces badawczy przebiegał prawidłowo, źródła wymagane dla podjętego zakresu analizy - należyte. Badania własne bazowały na: ocenie przepisów prawa, dokumentów, działalności instytucji, kwestionariuszu ankiety i wywiadów; stanowiły podstawę dla formułowania ocen oraz rekomendacji.

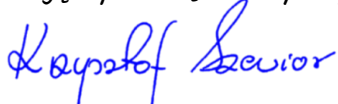
Praca jest reprezentatywna dla nauki o polityce, studiów europejskich oraz studiów międzynarodowych. Na gruncie nauk o polityce i studiów europejskich ujawnia się kompetencja Autorki w politykach publicznych, w europeizacji problematyki i działań, w przestrzeni międzynarodowej/globalnej w uwzględnianiu stosownego kontekstu rozwoju i rozwiązywania problemów tejże natury. Praca **w pełni zasługuje na pozytywną recenzję i taką też otrzymuje**. Praca powinna okazać się ciekawą pozycją wydawniczą i materiałem dydaktycznym dla studentów szeregu wydziałów kształcących w zakresie nauk politologicznych, ekonomicznych.

Ocena końcowa

Przedstawiona do recenzji publikacja dowodzi kompetencji naukowych Autorki, spełnia ona wymogi formalne i merytoryczne pracy naukowej na poziomie doktoratu, co uzasadnia jej rekomendowanie do dalszego postępowania przed stosowną Komisją na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu.

Życzę powodzenia w dalszym procedowaniu.

Recenzję sporządził prof. dr hab. Krzysztof Szewior

Wrocław, w październiku 2023 roku.